

А.Г. Потапова – кандидат географічних наук, доцент кафедри економічної та соціальної географії географічного факультету Волинського національного університету імені Лесі Українки

СВІТОВИЙ ДОСВІД ЗАЛУЧЕННЯ ПРЯМИХ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ У РОЗВИТОК НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Актуальність теми. Світовий досвід залучення іноземних інвестицій у відбудову міст після Другої світової війни, дає підстави стверджувати про необхідність проведення комплексних суспільно-географічних досліджень регіонів України, що будуть спрямовані на пошук нових можливостей використання територій, що постраждали внаслідок військових дій. Серед науковців виникла дискусія щодо доцільності реконструкції промислового комплексу радянського зразка, що існував на цих територіях у довоєнний час та будівництва нових виробничих об'єктів на greenfield-ділянках, що раніше пустували або мали сільськогосподарське призначення. Окрім цього, через невизначеність розвитку подальшої ситуації на лінії фронту, виникає гостра проблема у розробці проєктів із залучення іноземних інвестицій, що будуть готові до викликів воєнного часу.

Мета дослідження – з'ясувати особливості залучення іноземних інвестицій у процес післявоєнного відновлення України.

Результати дослідження. На сучасному етапі розвитку суспільства прямі іноземні інвестиції відіграють важливу роль в економічному зростанні країн світу. Держави використовують різні підходи до інвестиційної політики. Наразі у світі виділяють декілька моделей інвестиційної політики, зокрема, американську, азійську, європейську та арабську [2].

Американська модель інвестиційної політики передбачає регулювання інвестиційних процесів шляхом використання податкових інструментів, що характеризують заохочення інвесторів до створення альянсів з американськими компаніями у стратегічно важливих для країни галузях національної економіки. Варто зазначити, що для політики США характерна рівність національних виробників та іноземних інвесторів щодо створення, реєстрації підприємств та здійснення податкових зборів. Головною особливістю цієї моделі є територіальна прив'язка інвестиційних програм. Кожен штат має власну стратегію щодо залучення іноземних інвестицій, яку регулює місцеве агентство з економічного розвитку. Так, місцева влада окремих територій вдається до використання економічних інструментів. Іноземних інвесторів звільняють від податків на нерухомість та прибуток; центральна влада встановлює обмеження на придбання активів іноземними особами у галузях авіації, ядерній енергетиці, телекомунікації, паливно-енергетичному комплексі, комерційного рибальства, судноплавства, банківської справи, що пов'язано із гарантуванням національної безпеки держави та захисту внутрішнього ринку. Станом на 2022 р. в економіку США інвестують понад сто країн світу, однак 82% усіх іноземних інвестицій було здійснено невеликою групою розвинених країн, зокрема, Великобританією, Японією, Німеччиною, Нідерландами, Канадою, Францією, Швейцарією та Люксембургом. Найбільш інвестиційно привабливими територіями є штат Аляска (49%), Каліфорнія (12%) і Техас (9%).

На відміну від американської моделі, азійська модель залучення іноземних інвестицій характерна наявністю тісного взаємозв'язку держави та приватного сектора. Відповідно до особливостей національного регулювання інвестиційної діяльності окремих держав, цю систему можна поділити на три групи:

1) Нові індустріальні країни (Малайзія, Південна Корея та Сінгапур) для яких характерно найвищий ступінь лібералізації та відсутність значної кількості податків (податку на додану вартість, майно тощо), що сприяє залученню іноземних інвесторів та підвищує конкурентоспроможність національних виробників. На момент проведення

дослідження, частка державних доходів до валового внутрішнього продукту в Малайзії становила 23,2%, Сінгапурі – 24,7% та Південній Кореї – 24%. Найдієвішим інструментом залучення іноземних інвестицій цієї підсистеми є податкові канікули тривалістю п'ять років та низька ставка корпоративного податку для регіонів з малорозвиненим господарським комплексом.

2) Інноваційна підсистема, що включає в себе лише одну країну – Держава Японія, зазнала найбільших змін у другій половині ХХ ст. Активний процес глобалізації та стрімкого економічного розвитку призвів до застосування податкових механізмів залучення інвесторів, зокрема, держава надає податкові знижки на НДДКР та звільняє іноземних інвесторів від обов'язкової сплати податків. Окрім цього, японське законодавство залишає за собою контроль над часткою іноземних інвестицій у стратегічно важливих галузях національної економіки (оборонного комплексу, хімічної промисловості, атомної енергетики). Задля ведення ефективної інвестиційної діяльності (банківська справа, страхування, комунальне господарство) іноземному інвестору необхідно оформити спеціальну ліцензію у відповідному міністерстві, що залишає за собою контроль інвестиційної діяльності та можливість її припинення у випадку загрози національній безпеці.

3) Китайська підсистема. Обсяги китайського ринку іноземних інвестицій сягають 300 млрд. дол. США, з яких понад 75 % припадає на промислові підприємства, що дало можливість КНР зайняти друге місце після США у рейтингу за кількістю іноземних підприємств. Позитивна динаміка інвестиційної діяльності регіону пов'язана зі стабільністю політичної ситуації території, наявністю потужного внутрішнього ринку збуту готової продукції та впровадженням дієвих економічних реформ спрямованих на інтеграцію країни у світову економіку. При цьому, вирішальним фактором зростання іноземних інвестицій в економіку цієї країни є доступ іноземного капіталу до галузей «третьої сфери», зокрема, роздрібною торгівлі, нерухомості, транспортних, страхових, фінансових, туристичних та консультативних послуг.

Унікальною для світової економіки є європейська система активізації інвестиційної діяльності, яка характерна домінуванням єдиного податкового механізму для усіх країн-учасниць ЄС. Головна особливість цієї моделі інвестиційної політики – відсутність спеціальних пільг та панування єдиного національного режиму для усіх інвесторів. Це передбачає низку вимог, зокрема, купівлю спеціальних ліцензій на торгівлю, обов'язкову реєстрацію юридичної особи в комерційному реєстрі місцевих судів, а також регулярна сплата податків за кожного найманого працівника. Для здійснення інвестиційної діяльності у межах окремих країн, будь-яка іноземна компанія повинна отримати спеціальну постанову виконавчої влади відповідно до чинного законодавства, яка дозволяє визнавати повноцінну правоздатність іноземних об'єктів економіки. При цьому існують значні обмеження щодо входження іноземного капіталу у галузі добувної промисловості, авіаційного та морського транспорту, а також ринку нерухомості. Окрім цього, кожна країна залишає за собою право визначати, які види пільг можуть бути використані для залучення майбутніх інвесторів (податкові канікули, звільнення від сплати митних платежів, прискорення процесу амортизації та ін.), що посилює фінансову крихкість регіону.

На відміну від вищезазначених моделей інвестиційної політики, домінуючим фактором розвитком ісламської економіки є закритість та націоналізація господарського комплексу регіону, що є основою функціонування національної економіки. Значна частка фінансування великих компаній здійснюється за рахунок внутрішніх джерел, зокрема, прибутку та амортизації підприємств. Варто зазначити, що в окремих регіонах спостерігається лібералізація інвестиційної політики, що проявляється у створення «вільних економічних зон», «фінансових центрів» та запровадження заходів щодо реалізації масштабних інвестиційних проектів у галузях енергетики та машинобудування.

Висновки. Світовий досвід залучення іноземних інвестицій свідчить, що найбільш дієвим інструментом інвестиційної політики держави є використання податкових пільг, що узгоджені з цілями економічного розвитку країни та конкретними завданнями її

промислового комплексу. У процесі післявоєнного відновлення України органам державної влади варто зосередити увагу на створенні єдиної системи програмно-цільового управління іноземними інвестиціями, що сприятиме залученню інвесторів для реалізації конкретних проектів з метою отримання певних економічних, екологічних чи соціальних зисків.

Джерела і література

1. Голуб Г., Погребський Т., Потапова А., Бринчук Н. Ретроспективний аналіз інвестиційної діяльності України. *Географічний часопис Волинського національного університету імені Лесі Українки*. №3(3), 2024. Луцьк: ВНУ імені Лесі Українки; ВД «Гельветика», 2024. С. 34–43. URL: <https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/25345/3/1672-3183-2-10-20240510.pdf>.
2. Данілов О. Д., Івашина Г. М., Чумаченко О. Г. Інвестування: навч. посіб. К.: «Видавничий дім «Комп'ютерпрес», 2001. 364 с.